

บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย*

The Role of Monks in Development of Thai Society

กัลยกร ลาภเดโช

Kanyakorn Lapdecho

สมบูรณ์ สุขสำราญ

Somboon Suksamran

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand

E-mail: momayk411@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมที่ส่งผลให้พระสงฆ์มีความตระหนักว่าตนควรจะมีส่วนร่วมในการบรรเทาปัญหาและพัฒนาสังคมไทย 2) เพื่อศึกษาการดำเนินกิจกรรม ปัญหา และอุปสรรคของบทบาทพระสงฆ์เพื่อการพัฒนาสังคมไทย 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทพระสงฆ์เพื่อการพัฒนาสังคมไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 14 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) ชาวบ้านต้องเผชิญกับปัญหาด้านเศรษฐกิจ คือ ความยากจน การแพร่ระบาดของโควิด 19 และปัญหาด้านสังคม คือ การขาดคุณธรรมและจริยธรรม ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และการเสื่อมศรัทธาในพระพุทธศาสนา จึงส่งผลให้พระสงฆ์บางรูปมีความตระหนักกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้เข้ามามีส่วนร่วมแบ่งเบาภาระจากภาครัฐในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาสังคมไทย เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น 2) การดำเนินกิจกรรมคณะสงฆ์ใน 4 ด้าน คือ การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการสาธารณสงเคราะห์ เช่น มีการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ การรับอุปการะเด็กยากจนให้การศึกษาเล่าเรียนฟรี มีการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โครงการหมู่บ้านศีล 5 โครงการวัดประชารัฐสร้างสุข โดยมีการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ เช่น หลักไตรสิกขา สาราณียธรรม 6 สังคหวัตถุ 4 และหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านปัญหาและอุปสรรคการดำเนินกิจกรรม คือ การขาด

*

Received 1 May 2022; Revised 16 May 2022; Accepted 19 June 2022

งบประมาณในการสนับสนุนจากภาครัฐ ภาคเอกชน และ 3) แนวทางการพัฒนาบทบาทพระสงฆ์เพื่อการพัฒนาสังคมไทย คือ 1) การพัฒนาบทบาทพระสงฆ์จากภายใน คือ ตั้งมั่นอยู่ในพระสัทธรรม 3 คือ ปรียัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ และ 2) การพัฒนาบทบาทพระสงฆ์จากภายนอก คือ การสร้างเครือข่ายและการบูรณาการ

คำสำคัญ: พระสงฆ์, การพัฒนา, พระพุทธศาสนาเพื่อสังคม

Abstract

The objectives of the research 1) to study economic and social problems causing monks to have self-realization in participation in problem alleviation and social development, 2) to study operation activities, problems and obstacles of the monks' role in Thai society development, and 3) to propose guidelines in development of the role of monks in Thai society development. The data of this qualitative research were collected from documents, in-depth interviews with 20 key-informants and focus group discussions with 14 key-informants. The results of the study were found that: 1. The people have to confront with economic problems, i.e. poverty and the spread of COVID-19, and social problems, i.e. declination of ethics and morality, educational inequality, and regression of faith in Buddhism. These problems realize a number of monks in taking part for reducing the government burden in problem resolution and social development to improve the life quality of people. 2. There are 4 kinds of Sangha affairs; religious studies, educational welfare, Buddhist propagation, and public welfare. Monks have established saving group, provided assistances and free education to poor children, Establish Pariyattidhamma schools, Buddhist Sunday Schools, The Five Precepts Village Project, and Happy Temple and People Project, The Dhamma principles applied and integrated are Tisikkha, Saraniyadhamma, Sangahavatthu, Sappurisadhamma, and Sufficiency Economy. The problems and obstacles in activity are the lack of supportive budget from the government sectors and

private sectors. 3. The guidelines in development of the monks' role in Thai society development as follows: 1) Internal development of the monks' role by establishing oneself on the Three Saddhamma: Pariyatti, Patipatti, and 2) External development of the monks' role by building network and systematic integration

Keywords: Monks, Development, Socially Engaged Buddhism

บทนำ

ตลอดระยะเวลา 2,600 กว่าปี พระสงฆ์มีความสัมพันธ์กับสังคมและการเมืองการปกครองมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล เมื่อครั้งก่อนที่พระพุทธเจ้าจะเสด็จออกผนวช พระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ และหลังจากเสด็จออกผนวชแล้วพระองค์ก็ยังมีบทบาทสำคัญกับพระมหากษัตริย์ในแว่นต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2537) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับรัฐ ได้จำแนกออกเป็น 2 แบบ คือ 1) ความสัมพันธ์เชิงลบ มีลักษณะเป็นรัฐโลกวิสัย และ 2) ความสัมพันธ์เชิงบวก คือ ความสัมพันธ์แบบที่รัฐให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองศาสนา สนับสนุนการนำศาสนาธรรมมาพัฒนาสังคม เช่น ประเทศไทย ทั้งนี้สถาบันศาสนาเป็นปัจจัยทางสังคมจิตวิทยาที่สำคัญยิ่งต่อการการสร้างเสถียรภาพของชาติ เห็นได้จากพุทธศาสนาเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในสังคมชาวพุทธอย่างใกล้ชิด สถาบันสงฆ์ถือเป็นสถาบันที่สำคัญสถาบันหนึ่งของสังคมไทย ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งความเสมอและความอยู่รอดของสังคมไทย (สมบุญ สุธาสราน, 2530) ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 50 บุคคลมีหน้าที่พิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และภายใต้มาตรา 67 กำหนดให้รัฐพึงต้องให้การอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ทั้งส่งเสริมและให้การสนับสนุนด้านการศึกษาและการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อให้เกิดการพัฒนาด้านจิตใจและปัญญา อีกทั้งยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ด้านการพัฒนาและการเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ มีเป้าประสงค์เพื่อต้องการพัฒนาคนในทุกมิติ และทุกช่วงวัยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีความพร้อมทั้งกายใจ สติปัญญา มีจิตสาธารณะ รักษาศีลธรรมอย่างเคร่งครัด และเป็นพลเมืองดีของชาติ รวมถึงแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา 2560-2564

“การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ” ให้เกิดพุทธศาสน์มั่นคง ดำรงศีลธรรม นำสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน โดยมุ่งค่านิยมคณะสงฆ์ให้อุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา สู่การพัฒนาสังคมไทยอย่างยั่งยืน ตามกรอบพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2535 ซึ่งได้กำหนดการบริหารกิจการคณะสงฆ์และพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมไทยทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งสถาบันพระพุทธศาสนาอยู่คู่กับชาติไทยมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นศาสนาประจำชาติไทย วัดพระภิกษุสงฆ์ และชุมชนมีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก ประชาชนอุทิศบารมีบำรุงพระสงฆ์ด้วยปัจจัยสี่ เพื่อความอยู่รอดของพระสงฆ์ และเพื่อสนับสนุนให้พระสงฆ์สามารถศึกษาและปฏิบัติธรรมได้ พระสงฆ์เองก็ตอบแทนประชาชนด้วยการให้ธรรมและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนสามารถนำไปเป็นแนวปฏิบัติเพื่อการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม

อย่างไรก็ตามในปัจจุบันนี้ประเทศไทยได้พบหารอบด้าน เช่น วิกฤตการแพร่ระบาดของโรค Covid 19 ภัยคุกคามที่มีต่อรัฐและสถาบันศาสนาอันมีทั้งสาเหตุที่เกิดขึ้นในสังคมไทยเอง และสาเหตุเกิดจากกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลก ปัญหาความยากจน อาชญากรรม โสเภณี การขาดคุณธรรมและจริยธรรม (พระครูปริยัติกิตติธำรง, 2563) ประกอบกับการนำวัฒนธรรมของฝั่งตะวันตกเข้ามาปรับใช้หรือนำมาผสมผสานกับวัฒนธรรมของสังคมไทย จึงส่งผลต่อการบริโภค การอบรมเลี้ยงดู และบทบาทที่สัมพันธ์กันของสถาบันทางสังคมในระดับต่าง ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว อีกทั้งกระบวนการขัดเกลาทางสังคมมีความไร้รากฐานทางวัฒนธรรม และขาดทักษะด้านคุณธรรม และเป็นปัจจัยสำคัญส่วนหนึ่งของปัญหาเชิงโครงสร้างที่ดำรงอยู่ในทุกระดับความสัมพันธ์ของสังคมไทย (พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, 2560) อีกทั้งการขาดความเชื่อมั่นต่อสถาบันสงฆ์ จากการประพฤติและปฏิบัติตนของพระภิกษุบางรูปทำให้เกิดวิกฤตความศรัทธาสั่นคลอนจากพุทธศาสนิกชน รวมถึงการประพฤติผิดพระธรรมวินัย ดังที่ปรากฏตามสื่อต่าง ๆ ในปัจจุบัน (พระมหาเสรีชน นริสสโร (พันธ์ประโคน) และคณะ, 2558) ตลอดจนถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ทำการศึกษาใน 4 จังหวัด คือ ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด ซึ่งชาวบ้านได้เผชิญกับปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคม เช่น ความยากจน ผลกระทบจากโควิด 19 ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และการขาดคุณธรรมจริยธรรม

ด้วยเจตนารมณ์ของกฎหมาย นโยบาย และสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น สะท้อนถึงความเข้มแข็ง การดำรงอยู่ และการสืบทอดพุทธศาสนาให้มั่นคง ขึ้นอยู่กับการเผยแผ่

การถ่ายทอด การสร้างศรัทธาและความเชื่อมั่นของพระสงฆ์ในสังคม โดยพระสงฆ์จะกระทำกิจกรรมเหล่านั้นได้ ต้องได้รับการสนับสนุนจากรัฐ สังคม และประชาชนร่วมด้วย เนื่องจากพระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญโดยเป็นเครื่องมือในการช่วยรัฐให้มีการปกครองที่ดี ช่วยพัฒนาประเทศ ช่วยจัดระเบียบสังคม ศาสนากับรัฐมีความสัมพันธ์แบบพึ่งพิงกัน (Reciprocal relationship) ทั้งร่วมมือกันและเอื้อประโยชน์แก่กัน แต่เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่เสมอภาคกัน โดยรัฐจะอยู่เหนือกว่าศาสนาทางด้านกายภาพ รัฐมีหน้าที่ทำนุบำรุง สนับสนุน ให้การอุปถัมภ์ ค้ำครอง ส่งเสริมการพัฒนางานพระพุทธศาสนา นอกจากรัฐแล้วพระสงฆ์ต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชนในการอุปถัมภ์ด้านปัจจัย 4 การสนับสนุนการเผยแผ่หลักคำสอน การให้ความร่วมมือในกระบวนการพัฒนาต่าง ๆ ส่วนพระสงฆ์มีหน้าที่เป็นเนืองนิตย์ในการอุปการะตอบแทนประชาชน เช่น การให้ธรรมทาน การช่วยชี้ทางบรรเทาให้พ้นจากทุกข์ด้วยวิธีกาต่างๆ ที่เหมาะสมในแต่ละบริบทของสังคม

จากสภาพความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงพระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของประเทศไทย ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย” เพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน ประกอบกับช่วยเสริมสร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนาให้กับพุทธศาสนิกชน ตลอดจนการส่งเสริมความร่วมมือและความปรองดองสมานฉันท์ในทุกภาคส่วน เพื่อให้บ้านเมืองมีความสงบเรียบร้อยและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาเสถียรภาพการเมืองการปกครองภายใต้ระบอบประชาธิปไตยให้มั่นคงและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม ที่ส่งผลให้พระสงฆ์มีความตระหนักว่าตนควรจะเข้ามีส่วนร่วมในการบรรเทาปัญหาและพัฒนาสังคมไทย
2. เพื่อศึกษาการดำเนินกิจกรรม ปัญหา และอุปสรรคของบทบาทพระสงฆ์เพื่อการพัฒนาสังคมไทย
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทพระสงฆ์เพื่อการพัฒนาสังคมไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) และการเลือกตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) จำนวน 20 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน 14 คน รวมทั้งสิ้น 34 รูป/คน การเก็บรวบรวมข้อมูลจากข้อมูลปฐมภูมิ ข้อมูลทุติยภูมิ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสนทนากลุ่มเฉพาะ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาความ (Descriptive Interpretation)

ผลการวิจัย

1. ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม ที่ส่งผลให้พระสงฆ์มีความตระหนักว่าตนควรจะเข้ามามีส่วนร่วมในการบรรเทาปัญหาและพัฒนาสังคมไทย

ผลการวิจัยพบว่า จากการพัฒนาประเทศสู่ความทันสมัยนั้นมีการบวนการที่สลับซับซ้อน เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านใดย่อมส่งผลกระทบและมีความเชื่อมโยงไปสู่มิติด้านอื่น พระสงฆ์ถือเป็นชุมชนหนึ่งในสังคมที่มีหน้าที่ทำคุณประโยชน์ให้กับชุมชนที่ได้รับความเดือดร้อนให้ได้รับการบรรเทาทุกข์ ด้วยเหตุผล 3 ประการ คือ 1) การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ต้องอาศัยปัจจัยสี่จากชาวบ้าน 2) สถานการณ์ในสังคมทั้งทางบวกและทางลบย่อมส่งผลต่อการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาและตัวพระสงฆ์ และ 3) พระสงฆ์ผู้ตั้งอยู่ในสัทธรรมเป็นผู้มีเมตตาธรรมต่อผู้อื่น อีกทั้งยังมีหน้าที่ในกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา สาธารณูปการ และสาธารณสงเคราะห์ อันมีเจตจำนงเพื่อเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลสังคมทุกระดับชั้นให้ดีขึ้น เห็นได้จากการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในภาคตะวันออกของ 4 จังหวัด คือ ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด ชาวบ้านต้องประสบกับสภาวะปัญหาด้านเศรษฐกิจ คือ 1) ปัญหาความยากจน 2) ปัญหาผลกระทบจากวิกฤตการณ์แพร่ระบาดของโรคโควิด 19 และ 3) ปัญหาผู้สูงอายุ และสภาวะปัญหาด้านสังคม คือ 1) ปัญหาการขาดศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรมของคนในสังคม 2) ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา 3) ปัญหาสิ่งแวดล้อม และ 4) ปัญหาการเสื่อมศรัทธาในพระพุทธศาสนา จึงส่งผลให้พระสงฆ์บางรูปมีความตระหนักอยู่เสมอด้วยข้อผูกพันต่อกันในรูปแบบการตอบแทน รวมถึงเห็นความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้น จึงพยายามเข้ามามีส่วนร่วม

ในการช่วยแบ่งเบาภาระจากภาครัฐในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาสังคมไทย เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเข้มแข็ง ปลอดภัยจากความยากจน ความไม่รู้ ความเจ็บไข้ได้ป่วย การมีส่วนร่วมคือสำนึกทางสังคมอย่างเป็นธรรมชาติที่สุด และเป็นองค์ประกอบสำคัญในกระบวนการพัฒนาสังคมให้เกิดความสงบสุข

2. การดำเนินกิจกรรม ปัญหา และอุปสรรคของบทบาทพระสงฆ์เพื่อการพัฒนาสังคมไทย

ผลการวิจัยพบว่า บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมไทยใน 4 ด้าน คือ ด้านศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการสาธารณสงเคราะห์ พระสงฆ์ได้แสดงออกด้วยการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ จากการเป็นผู้ริเริ่มโครงการ และการมีส่วนร่วมในโครงการของภาครัฐ และภาคเอกชน แต่ทั้งนี้การดำเนินกิจกรรมการพัฒนานั้นมีทั้งประสบความสำเร็จ และเกิดปัญหาอุปสรรคขณะดำเนินกิจกรรม ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาพระสงฆ์นักพัฒนาตัวอย่าง โดยสรุปเป็นภาพรวม ดังนี้

2.1 การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ 1) ปัญหาความยากจน หรือขาดโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากร ตลอดจนไม่สามารถเข้าถึงบริการและความช่วยเหลือจากภาครัฐ เช่น ด้านการศึกษา การดำเนินกิจกรรม คือ มีการรับอุปการะเด็กยากจน เด็กชาวเขามาดูแลให้การศึกษาเล่าเรียนฟรี ให้ความรู้คุณธรรมจนเจริญเติบโต ทำงานเลี้ยงชีพได้ แต่พบปัญหาและอุปสรรค คือ ต้องใช้ค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก เนื่องจากมีเด็กที่อยู่ในความดูแลจำนวนมาก ต้องขอการสนับสนุนจากบุคคลภายนอก ชาวบ้านบางกลุ่มเกรงว่าจะสร้างภาระให้ชุมชนรอบวัด 2) ปัญหาผลกระทบวิกฤติการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 การดำเนินกิจกรรม คือ จัดน้ำ ไฟฟ้า จัดอาคารสถานที่ให้บริการ แจกเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็น ใช้พื้นที่วัดในการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน ทำให้บรรเทาความเดือดร้อนได้ แต่พบปัญหาและอุปสรรค คือ ประชาชนขาดความเข้าใจที่ถูกต้องในการดูแลตนเอง ผู้ที่ติดเชื้อมีต้องหยุดงานทำให้ขาดรายได้ จึงกระทบความเป็นอยู่

2.2 การพัฒนาด้านสังคม ได้แก่ 1) ปัญหาการขาดศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรมของคนในสังคม อันเป็นต้นเหตุนำมาซึ่งปัญหาอาชญากรรม เสพติด ยาเสพติด ลักขโมย ทูจริตคอร์รัปชั่น สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ อาชญากรรม ฯลฯ การดำเนินกิจกรรม เช่น จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม สำนักศาสนศึกษาสำหรับศึกษาแผนกธรรม-บาลี โครงการพระวิทยากรอบรมคุณธรรมและจริยธรรม ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โครงการเหล่านี้เป็นการปลูกฝังคุณธรรม

จริยธรรมแก่เยาวชน ให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม นำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเอง สร้างจิตสำนึกในทางที่ดี ในด้านของชาวบ้านและประชาชนทั่วไป มีจัดให้ความรู้ทางด้านบาลีศึกษา ธรรมศึกษา โครงการหมู่บ้านศีล 5 โครงการพัฒนาคนให้มีความเป็นผู้นำ โครงการวัดประชารัฐ สร้างสุข ชุมชนคุณธรรม เป็นต้น 2) ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา มักมีสาเหตุมาจากความยากจน การแก้ไขปัญหานี้ คือ การจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกสามัญ และด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีการตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ รวมทั้งการมอบทุนการศึกษาแก่เยาวชนในสถานศึกษาอื่น ๆ แก่เยาวชนที่ประพฤติดี แต่ขาดทุนทรัพย์ในการศึกษา แต่พบปัญหาอุปสรรค คือ ขาดงบประมาณ และไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชน

การดำเนินกิจกรรมการพัฒนาของพระสงฆ์ที่กล่าวข้างต้น พระสงฆ์นักพัฒนามีการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการพัฒนา เช่น หลักไตรสิกขา อิทธิบาท 4 สังคหวัตถุ 4 สาราณียธรรม 6 สัมปติธรรม 7 โยนิโสณมสิการ และหลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น

3. แนวทางการพัฒนาบทบาทพระสงฆ์เพื่อการพัฒนาสังคมไทย

ผลการวิจัยพบว่า สามารถแบ่งออกเป็น 2 แนวทาง ดังนี้

3.1 การพัฒนาบทบาทพระสงฆ์จากภายใน ได้แก่ 1) การพัฒนาศักยภาพของตนเอง จากการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรมให้สูงขึ้น และมีความแตกฉานในองค์ความรู้ รู้ลึก รู้รอบ ยึดหลักการดำเนินงานพัฒนาสังคมด้วยทางสายกลาง ใช้ปัญญาในทางธรรมกำกับปัญญาในทางโลกในการสานประโยชน์ต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และคนรุ่นต่อไป 2) ต้องปฏิบัติตามตามพระวินัยอย่างเคร่งครัด และตั้งมั่นอยู่ในพระสัทธรรม 3 คือ ปรีชา ปัญญา ปฏิภาณ และ 3) ต้องมีการปฏิรูปการปกครองคณะสงฆ์และการศึกษาของสงฆ์ เพื่อคัดกรองคนดีเข้ามาในสถาบันสงฆ์และพัฒนาพระสงฆ์ให้มีความรู้ความสามารถอำนวยความสะดวกต่อสังคมและพระพุทธศาสนา

3.2 การพัฒนาบทบาทพระสงฆ์จากภายนอก ได้แก่ 1) การสร้างภาคีเครือข่าย และ 2) การบูรณาการและการวางแผนที่เป็นระบบในการสร้างกลยุทธ์ใหม่ ๆ ในการพัฒนา โดยมีการเข้าอบรม ศึกษาดูงาน การมีส่วนร่วมกับภาครัฐ ภาคเอกชน และมหาวิทยาลัยที่จัดทำโครงการต่าง ๆ หรือขอความร่วมมือจากองค์กรเหล่านั้น แล้วนำมาปรับใช้ให้เข้ากับสถานการณ์และบริบทของชุมชน สังคม และประเทศ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อความมั่นคงและยั่งยืนในสังคมไทยและพระพุทธศาสนา

อภิปรายผล

1. ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม ที่ส่งผลให้พระสงฆ์มีความตระหนักรู้ว่าตนควรจะเข้ามามีส่วนร่วมในการบรรเทาปัญหาและพัฒนาสังคมไทย

สังคมไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สาเหตุมาจากแนวทางการพัฒนาประเทศสู่ความทันสมัยในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีกระบวนการที่สลับซับซ้อน เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านใดย่อมส่งผลกระทบต่อเชื่อมโยงไปสู่ด้านอื่นด้วย พระสงฆ์นักพัฒนาได้เห็นความเดือดร้อนของชาวบ้านในชุมชนของตนเองและสังคมที่เกิดขึ้นจากสภาพปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาความยากจน ผลกระทบจากโควิด 19 ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา การขาดคุณธรรมจริยธรรม และวิกฤตความเสื่อมศรัทธาในพระพุทธศาสนา พระสงฆ์จึงเกิดความตระหนักรู้ว่าควรมีส่วนร่วมในการบรรเทาปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนและสังคม ดังเช่น พระสงฆ์นักพัฒนาที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ดังนี้ พระครูสรวิชัย (มหาวิระ มหาวิโร) จังหวัดชลบุรี จากทัศนคติของท่านเห็นว่างานพัฒนาของพระสงฆ์ไทยได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาสังคมตั้งแต่สมัยโบราณ และได้ทวีความสำคัญมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาที่ได้รับการร้องขอจากรัฐบาล การให้ความร่วมมือกับภาครัฐ หรือโครงการต่าง ๆ ที่ตนเองเป็นผู้ริเริ่มขึ้น ทั้งนี้พระครูสังฆวิสุทธิคุณ ดร. จังหวัดระยอง กล่าวว่า พระสงฆ์เป็นสาวกของพระพุทธองค์ มีหน้าที่ในการเผยแผ่หลักคำสอนและช่วยเหลือชาวบ้านที่เดือดร้อนให้พ้นทุกข์ และการช่วยเหลือมีหลายวิธีด้วยกัน เมื่อสังคมเปลี่ยนบริบทพื้นที่แต่ละท้องถิ่นย่อมเปลี่ยนแปลงสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นความท้าทายที่พระสงฆ์จะต้องศึกษาเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้ที่มีสู่ “บวร” คือ บ้าน วัด โรงเรียน” ในด้านของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต จังหวัดตราด กล่าวว่าจากการครองเพศบรรพชิตได้มุ่งศึกษาพระปริยัติธรรม การฝึกปฏิบัติกรรมฐาน รวมถึงออกธุดงค์ไปทั่วประเทศ ได้พบเห็นปัญหาสังคมในด้านต่าง ๆ การประกอบอาชีพ การศึกษา ความยากจน จึงตระหนักรู้ว่า พระเราไม่สามารถจะเทศน์สอนธรรมะอย่างเดียวได้ เมื่อชาวบ้านเดือดร้อนประสบทุกข์ พระสงฆ์ต้องรู้จักวิธีสอนให้ชาวบ้านคิดเป็นทำเป็น จึงเริ่มทำการศึกษาการอมเงินเพื่อช่วยเหลือชาวบ้านจากกลุ่มออมทรัพย์ของครูชบ ยอดแก้ว จึงเกิดการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จังหวัดตราดขึ้น รวมถึงพระครูสุวรรณโพธิ์ธรรม (มนัส ขนติธมโม) จังหวัดจันทบุรี กล่าวว่า เมื่อเห็นชาวบ้านเดือดร้อนจากการถูกยึดที่ดินทำกิน เสียค่าดอกเบี้ยยแพง เป็นหนี้สินถูกทวงหนี้ ท่านจึงศึกษากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์กับพระอาจารย์สุบิน ปณีโต เพื่อจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จังหวัดจันทบุรีในดำเนินการแก้ปัญหาและบรรเทาความเดือดร้อนให้ชาวบ้าน ซึ่ง

สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมบูรณ์ สุขสำราญ (2530) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาตามแนวพุทธศาสนา กรณีศึกษาพระสงฆ์นักพัฒนา” ผลการวิจัยพบว่า 1) พระสงฆ์สมควรเข้าร่วมในการพัฒนาสังคม เพราะถือเป็นหน้าที่โดยตรงและถูกต้องทั้งทางธรรมและทางโลก 2) พระสงฆ์จำต้องเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาเพราะหากจะรอแต่ภาครัฐจะไม่ทั่วถึง อีกทั้งข้าราชการไม่เข้าใจปัญหาของชาวบ้านอย่างแท้จริง 3) พระสงฆ์ถือว่าทางธรรมกับทางโลกมีบางอย่างอยู่ร่วมกัน มิใช่แยกกันหรือห่างเหินต่อกัน และ 4) พระสงฆ์เป็นคนกลางไม่มีชั้นวรรณะ เมื่อทางฝ่ายบ้านเมืองไม่สามารถเข้าไปพัฒนาหรือช่วยเหลือชาวบ้านในบางท้องที่ได้ พระสงฆ์จึงจำเป็นต้องออกไปช่วยเหลือชาวบ้าน

2. การดำเนินกิจกรรม ปัญหา และอุปสรรคของบทบาทพระสงฆ์เพื่อการพัฒนาสังคมไทย

บทบาทของพระสงฆ์นั้นมีความเกี่ยวข้องและมีความสัมพันธ์ตามวิถีชีวิตชาวพุทธและคนในสังคมไทยตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย และตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน สอดคล้องกับ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2543) กล่าวไว้ว่าพระสงฆ์จึงควรเข้าไปมีบทบาทหน้าที่ต่อสังคมตามหลักพุทธธรรมตามสภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตและการบำเพ็ญภาวนาของพระสงฆ์ ด้วยเหตุผล 3 ประการ คือ 1) การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ต้องอาศัยปัจจัยสี่ที่ชาวบ้านถวาย 2) สภาพและเหตุการณ์ในสังคมย่อมมีผลเกี่ยวข้องกับการบำเพ็ญสมณธรรม และ 3) โดยคุณธรรม คือ เมตตาธรรม พระสงฆ์จะต้องช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ทั้งนี้จากบทบาทพระสงฆ์นักพัฒนาที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา และนำมาเป็นตัวอย่างเป็นกรณีศึกษา โดยมุ่งเน้นบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ และสังคม วิเคราะห์จากการดำเนินกิจกรรมการพัฒนา ปัญหา และอุปสรรค พบว่า

2.1 การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ 1) ปัญหาความยากจน เป็นการขาดแคลนหรือขาดโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากร ตลอดจนไม่สามารถเข้าถึงบริการและความช่วยเหลือจากภาครัฐ เช่น ด้านการศึกษา การดำเนินกิจกรรม คือ พระมงคลโมลี วิ. (สมบุญ โสภโณ) วัดทุ่งเหียง จังหวัดชลบุรี ให้การอุปการะด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีการรับอุปการะเด็กยากจน เด็กชาวเขามาดูแลให้การศึกษาเล่าเรียนฟรี โดยการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ ให้ความรู้คู่คุณธรรมจนเจริญเติบโต ทำงานเลี้ยงชีพได้ สอดคล้องกับพระภาณุวัฒน์ เลิศประเสริฐพันธ์ (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการศึกษาของคณะสงฆ์จีนนิกาย” ผลการวิจัยพบว่า ในปัจจุบันการจัดการศึกษารูปแบบโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ เพื่อเป็นการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่เยาวชน พร้อมมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และ

สร้างศาสนทายาทเพื่อเป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนา และช่วยสร้างคุณประโยชน์สู่สังคม และ 2) ปัญหาผลกระทบของโควิด 19 พระครูวิสารสุตากร วัดช่องแสมสาร พระครูอุดมธรรมรส ,ดร. วัดนอก พระอาจารย์จันทรรमानุกร เย็นเกา วัดโพธิ์ตัดตาราม จังหวัดชลบุรี และพระครูโสภณศาสนานุรักษ์ วัดบางสระแก้ว จังหวัดจันทบุรี ได้ดำเนินกิจกรรมจัดโครงสร้างพื้นฐาน น้ำ ไฟฟ้า สถานที่ให้บริการ แจกเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็น ใช้พื้นที่วัดในการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน ทำให้บรรเทาความเดือดร้อนได้ พบปัญหาอุปสรรค คือประชาชนในชุมชนไม่มีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องในการดูแลตนเอง ส่วนผู้ที่ติดเชื้อมีต้องหยุดงานทำให้ขาดรายได้ อีกทั้งพระครูสังฆวิสุทธิคุณ ดร. วัดซากผักกูด จังหวัดระยอง ได้จัดโครงการเผาศพผู้ติดเชื้อโควิด โดยไม่มีค่าใช้จ่าย ซึ่งสอดคล้องกับพระสุธีรัตนบัณฑิต เจ้าอาวาสวัดสุทธิวาราม ได้ถอดบทเรียนเป็น 3 ประเด็น คือ 1) จัดเตรียมด้านโครงสร้างพื้นฐาน อาคารสถานที่ น้ำ ไฟฟ้า เครื่องอุปโภค รวมถึงการจัดการขยะติดเชื้อ 2) จัดระบบการดูแลรักษาผู้ป่วย จากแพทย์ พยาบาล ทีมจิตอาสา 3) จัดระบบกองกำลังสนับสนุนเรื่องการอยู่การกิน จะได้รับบริจาคจาก วัด ประชาชน และพระมหาเถระที่ให้การสนับสนุน สิ่งสำคัญเมื่อเกิดวิกฤตขึ้นทุกภาคส่วนต้องมีส่วนร่วมช่วยกันดูแลสังคมในทุกระดับ เพื่อแบ่งเบาภาระหน้าที่ของภาครัฐ หรือระบบใดระบบหนึ่ง

2.2 การพัฒนาด้านสังคม ได้แก่ 1) ปัญหาการขาดศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรมของคนในสังคม โดยพระครูอุดมธรรมรส (ชัยยุทธ อสัญญาโณ) ดร. และพระครูโสภิตสุตานุกุล วัดนอก จังหวัดชลบุรี มีการดำเนินกิจกรรม คือ จัดตั้งโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โครงการบรรพชา อุปสมบท พระภิกษุสามเณร และการปฏิบัติธรรม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ช่วยพัฒนาคุณภาพจิตใจ มีสติ เกิดปัญญา และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข และปฏิบัติตนตามมารยาทชาวพุทธที่ดีได้อย่างเหมาะสม ขณะที่พระครูสังฆวิสุทธิคุณ ดร. วัดซากผักกูด พระครูรัตนกรวิสุทธิ (สมหมาย จันทโก) วัดหนองแพบ จังหวัดระยอง ได้จัดนโยบายและหลักสูตรการสอนวิทยาลัยสงฆ์ระยองด้านการเผยแผ่คำสอนสู่สังคม ทำให้นักศึกษาในมหาวิทยาลัยได้รับการปลูกฝังให้เป็นคนดีมีศีลธรรม มีความรู้คู่คุณธรรม สามารถนำหลักพระพุทธศาสนาไปบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ในการพัฒนาจิตใจ และการดำรงชีวิตในสังคมได้ 2) ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา มีสาเหตุหลักจากปัญหาความยากจน ครอบครัวแตกแยก เยาวชนต้องทำงานเลี้ยงตัวเองและครอบครัวจึงไม่ได้เข้ารับการศึกษ พระมงคลโมลี วิ. (สมบุญ โสภโณ) พระครูสรวิชัย วัดทุ่งเหียง, พระมหาไสว สนตม

โน, ดร. วัดช่องแสมสาร, พระครูอุดมธรรมรส, ดร. วัดนอก, พระปลัดสิทธิเดช สีลเตโช, ดร. วัดกลาง และพระอาจารย์จันทรรमानุภรณ์ เย็นเกา วัดโพธิ์ทตตาราม มีความเห็นอย่างเดียวกันเพื่อเป็นการอนุเคราะห์ให้เยาวชนมีการศึกษาเท่าเทียมกัน เป็นเยาวชนเป็นอนาคตของชาติ จึงดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีและแผนกสามัญศึกษา มีการมอบทุนการศึกษา เป็นผลให้เยาวชนที่มีปัญหาขาดแคลนทุนทรัพย์ได้เข้ามาบรรพชาเป็นสามเณร จะได้รับการศึกษาโดยไม่มีค่าใช้จ่าย มีอาหาร ที่พัก และการดูแลสุขภาพอนามัยให้ ซึ่งสอดคล้องกับ พระเมธีวชิโรดม (วุฒิชัย วชิรเมธี) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงราย มีแนวคิดเชื่อว่า การพัฒนาจะเกิดขึ้นได้ต้องเริ่มต้นจากบุคคล จึงจัดตั้งมูลนิธิวิมุตตยาลัย ซึ่งวัตถุประสงค์หลักหนึ่งนั้น คือ ส่งเสริมการศึกษา มุ่งเน้นการมอบทุนการศึกษาให้กับเยาวชนที่ยากจนและต้องการทุนทรัพย์ในการศึกษา จัดทำห้องสมุดให้บริการความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชน จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาให้มีคุณภาพ

3. แนวทางการพัฒนามหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาสังคมไทย

พระสงฆ์และประชาชนต่างมีบทบาทหน้าที่ต่อกันในการร่วมกันพัฒนาสังคมให้เกิดขึ้นสันติสุข และสันติภาพ จึงเกิดแนวทาง “พุทธศาสนาเพื่อสังคม” ขึ้นมา เป็นการแสดงถึงบทบาทและความสัมพันธ์ของพระสงฆ์ที่มีต่อประชาชน ต่อสังคมไทย และต่อประเทศชาติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร (2548) เห็นว่า พระพุทธศาสนาเพื่อสังคมเป็นขบวนการของพระพุทธศาสนาแนวใหม่เพื่อแก้ไขปัญหาสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ โดยมุ่งเน้นว่าพระพุทธศาสนากับสังคมต้องผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ห้ามแยกออกจากกัน เป็นแนวคิดที่มุ่งสร้างเสริมกิจกรรมเพื่อตอบสนองปัญหาสังคมและเป็นการตีแผ่พุทธธรรมให้สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับปัญหาใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน ดังนั้น จากการดำเนินกิจกรรมของพระสงฆ์นักพัฒนาตัวอย่างใน 4 จังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา และพบปัญหา อุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม สรุปเป็นภาพรวมเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนามหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาสังคมไทย ให้เจริญก้าวหน้า บรรเทาความทุกข์ ความเดือดร้อนของประชาชนได้ถูกต้อง ตรงประเด็น เหมาะสมกับบุคคลและกาลเวลาจากการศึกษา สามารถสรุปแนวทางการพัฒนาได้ ดังนี้

3.1 การพัฒนามหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาจากภายใน ได้แก่ 1) การพัฒนาด้านการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นทั้งทางโลกและทางธรรม ด้วยการศึกษาทางโลกจะเป็นการศึกษาแนววิทยาศาสตร์ ที่เป็นการทดลอง วิเคราะห์ วิจัย ทำให้เกิดปัญญา เกิดแนวคิด มุมมอง วิสัยทัศน์ที่กว้างไกลและรอบด้าน ส่วนการศึกษาทางธรรมนั้น ทำให้มีความรู้ด้านหลักธรรมที่แตกฉาน

เข้าถึงแก่นธรรม และสามารถนำมาประยุกต์และบูรณาการในการอบรม สั่งสอน และการดำรงชีวิตและพัฒนาสังคมได้อย่างเหมาะสมและทันสมัย สอดคล้องกับแนวคิดของพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตโต) (2564) กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคมไทยต้องพึงกระทำ 4 อย่าง คือ ต้องศึกษาแสวงหาความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม ต้องไม่ประพฤติดังสิ่งไม่ดีทั้งปวง ต้องทำให้เห็นแจ้งในจิตใจ และต้องหมั่นพัฒนาให้เกิดความเจริญทั้งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม 2) พระสงฆ์ต้องปฏิบัติตามพระวินัยอย่างเคร่งครัดตั้งมั่นอยู่ในพระสัทธรรม 3 คือ ปรีชาปฏิบัติ ปฏิภาณ สอดคล้องกับแนวคิดพระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ, (2561) พระไพศาล วิสาโล (2565) และ พระอาจารย์สุบิน ปณีโต วัดไผ่ล้อม จังหวัดตราด เห็นว่าพระสงฆ์ต้องมีความสามารถในการเผยแผ่ธรรมให้กับชาวบ้านทันยุคสมัย ทุกวัดควรจะมีอาจารย์สอนวิปัสสนากรรมฐาน พระสงฆ์จำเป็นต้องเข้าใจแก่นธรรม ต้องมีปรีชาและการปฏิบัติควบคู่กัน เพราะถ้าเข้าใจแก่นธรรม คือ ความสุขที่แท้ แล้วการที่จะเผยแผ่ธรรมให้ตรงกับใจของชาวบ้านก็จะเป็นไปได้ง่าย การเผยแผ่ธรรมสมัยนี้ต้องอาศัยวิธีการที่หลากหลายและสร้างสรรค์ จะใช้แต่การเทศน์อย่างเดียวหรือเทศน์แบบเดิมคงไม่พอ ต้องมีกิจกรรมที่สามารถจะชวนคนให้เข้าถึงธรรม ซึ่งกิจกรรมมีหลายอย่างที่สามารถจะทำให้คนซึมซับรับเอาธรรมะได้โดยไม่รู้ตัว รวมถึงต้องรู้จักสงเคราะห์ชาวบ้านทำให้วัดเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนให้ได้

3.2. การพัฒนาบทบาทพระสงฆ์จากภายนอก ได้แก่ 1) การสร้างภาคีเครือข่ายร่วมกัน สามารถเชื่อมโยงได้ในทุกภูมิภาคทั้งภายในและต่างประเทศ สอดคล้องกับพระครูสุวรรณโพธิ์ธรรม (มนัส ขนฺติธมฺโม) วัดโพธิ์ทอง พระครูวิสุทธิธีรธรรม วัดหนองสีงา จังหวัดจันทบุรี พระอาจารย์สุบิน ปณีโต วัดไผ่ล้อม จังหวัดตราด และพระครูวิมลสมันต์ วัดท่าโสม จังหวัดตราด ที่มีการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในการพัฒนาชุมชนของตนเอง ซึ่งวัดในจังหวัดจันทบุรีและจังหวัดตราดมีทำงานกันเป็นเครือข่ายอย่างดี ส่วนใหญ่เกือบทุกวัดจะให้ความร่วมมือกันในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาสังคม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไข และร่วมพัฒนาเป็นเครือข่ายมีพลังความสามัคคีที่เข้มแข็งมาก สอดคล้องกับงานของพระสุธีรัตนบัณฑิต และคณะ (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ในสังคมไทย” ผลการวิจัยพบว่าสามารถพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์ที่เป็นผู้แทนเข้าร่วมอบรม พัฒนาเครือข่ายพระสงฆ์ที่มีความรู้ในการเผยแผ่องค์ความรู้สุขภาวะวิถีพุทธ และการดำเนินกิจกรรมพัฒนาสังคมในหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล และผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ เกิดเครือข่ายที่สนับสนุนกลไกการ

ดำเนินงานได้ทั้งระดับประเทศและระดับพื้นที่ และ 3) การบูรณาการและการวางแผนที่เป็นระบบ พระสงฆ์ควรมียุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาของชุมชนตามความสามารถ ความถนัด โดยทำเป็นขั้นตอน มีการวางแผนตามหลักอริยสัจ 4 คือต้องรู้จักทุกข์ของชุมชน รู้สภาพของทุกข์ก่อนว่ามีอะไรบ้าง รู้สมุทัย รู้สาเหตุแห่งทุกข์ รู้นิโรธ ทางแห่งการดับทุกข์ และมรรค วิธีที่จะดับทุกข์ อย่างเหมาะสมกับบุคคล เวลา และสถานที่ ซึ่งสอดคล้องกับพระครูสิริปัญญาญโยค (ปัญญา ภูมามาลา) (2561) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมสุขภาวะทางสังคมของพระสงฆ์ในสังคมไทย” ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการบริหารจัดการ มีการวางแผนการบริหารจัดการอย่างเหมาะสม สามารถส่งเสริมคุณภาพชีวิตและสุขภาวะให้กับประชาชน กระบวนการเชิงจิตวิญญาณ ที่เน้นการบูรณาการอย่างมีคุณภาพของส่วนต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกับมิติทาง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

พระสงฆ์ องค์การทางพระพุทธศาสนา นักวิชาการ สื่อมวลชน ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ต้องแสวงหาจุดร่วมในการระดมสมองในการจัดทำนโยบายพัฒนาสังคมไทยร่วมกัน

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

พระสงฆ์ต้องสร้างภาคีเครือข่ายกับองค์กรภาคเอกชน มหาวิทยาลัย มูลนิธิ ในการจัดทำโครงการ หรือการศึกษาในงานในโครงการต่าง ๆ เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ในการนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนได้อย่างสร้างสรรค์ และรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงในสังคม

3. ข้อเสนอเพื่อการวิจัย

พระพุทธศาสนากับการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในภาคตะวันออก

เอกสารอ้างอิง

- พระครูสิริปัญญานายก (ปัญญา ภูมาลา). (2561). รูปแบบการส่งเสริมสุขภาวะทางสังคมของพระสงฆ์ในสังคมไทย. ใน ปริญญาธิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2543). ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร : สหธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2537). ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2564). พระพุทธศาสนากับการพัฒนาที่ยั่งยืน. การประชุมสัมมนาออนไลน์, สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). เรียกใช้เมื่อ 26 มิถุนายน 2565. จาก https://www.watprayoon.com/main.php?url=news_view&id=2850&cat=B&table=news
- พระไพศาล วิสาโล. (2565). แนวโน้มของวัดในอนาคต วิฤตและทางออก. เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2565 จาก https://www.bia.or.th/html_th/index.php/site-content/40-news/1149-20220215
- พระภาณุวัฒน์ เลิศประเสริฐพันธ์. (2562). การบริหารจัดการศึกษาของคณะสงฆ์จีนนิกาย. ใน ปริญญาปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ. (2560). หมู่บ้านรักษาศีล 5 : รูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของสังคมไทย. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. 6(2).
- พระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ และคณะ. (2561). พระธรรมทูตสุขภาวะ สานพลังสงฆ์ อารังพุทธศาสน์. นนทบุรี : นิติธรรมการพิมพ์.
- พระมหาเสรีชน นริสสโร (พันธ์ประโคน) และคณะ. (2558). การป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิฤติศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญา. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระสุธีรัตนบัณฑิต (สุทิตย์ อาภากร) และคณะ. (2563). การเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธของหน่วย
อบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ในสังคมไทย. ใน รายงานการวิจัย. นนทบุรี: นิติ
ธรรมการพิมพ์.
- ภุริวัจน์ ปุณยวุฒิปรีดา. (2561). การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาทางพุทธศาสนาในการจัดการ
สิ่งแวดล้อมด้านป่าไม้ของพระสงฆ์นักพัฒนา. ใน ปริญญานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตร
ดุขฎฐิบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมบูรณ์ สุขสำราญ. (2530). การพัฒนาตามแนวพุทธศาสนา กรณีศึกษาพระสงฆ์นักพัฒนา.
กรุงเทพมหานคร : พิมพ์สวย.